

Monumentnummer*: 531872

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status **rijksmonument**
Inschrijving register* **05 december 2014**
Kadaster deel/nr **82967/53**

*Woonplaats** **Spijk** *Gemeente** **West Betuwe** *Provincie** **Gelderland**

Locatiennaam **Spijk** *Locatieomschrijving* **Tussenstelling Nieuwe Zuider Lingedijk**

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Asperen	A			741
Asperen	A			1700

Omschrijving**

Cluster 71.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

GRANAATVRIJE, BETONNEN SCHUILPLAATS MET BATTERIJ / EMBLACEMENT / AARDEN GESCHUTSOPSTELLING als in twee fasen, ter verdediging van bij de Nieuwe Zuiderlingedijk en het Spijksche Veld aangelegde werken. De werken liggen ongeveer 700 m zuidwestelijk van de Lingesluizen bij Asperen, naast elkaar aan de noordzijde van de dijk.

Granaatvrije bouwwerken zijn, net als bomvrije gebouwen, gewoonlijk aan drie zijden en bovenop voorzien van een aarden dekking en hebben alleen een gevel aan de keelzijde. Met de toename van de draagwijdte van het geschut, de kracht van de inslagen van projectielen en de explosieve kracht van (brisant)granaten werd het steeds moeilijker hiertegen weerstand te bieden. Verzwaring van metselwerk, toepassing van schokabsorberende metselsystemen (onder meer door middel van bogen), flauwe hellingshoeken en gebogen of juist puntige vormen, gebruik van beton - en later van gewapend beton - in steeds zwaardere uitvoering, was een van de manieren om de vestingwerken bestand te houden tegen toenemende aanvalskracht. Bovendien was het aanbrengen van

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

aarddekkingen een goed middel gebleken om de energie te absorberen of te dempen. Dit is de reden waarom vele gemetselde of betonnen werken van een aardlaag of een frontbescherming van zand of aarde zijn voorzien. De betonnen schuilplaats is in 1903 aan de batterij toegevoegd.

De batterij is herkenbaar als een voorbereide geschutsofstelplaats met vier emplacementen tegen het dijktaalud nabij de granaatvrije betonnen schuilplaats en hij dateert uit 1845. Batterijen zijn eenheden van gelijke artilleriewapens (zoals kanonnen of mortieren), die vaak lineair - soms naast elkaar in een klein verdedigingswerk - zijn opgesteld in een onderling vuurverband en zijn samengevoegd in één organisatie. Batterijen konden ingezet worden voor zowel aanvals- als defensieve doeleinden. In en na de Eerste Wereldoorlog zijn ook luchtafweerbatterijen gebouwd. In Nederland en meer in het bijzonder binnen de Nieuwe Hollandse Waterlinie zijn ze alleen in defensieve rol operationeel geweest, in het bijzonder in de kust- en oeververdediging (langs de Zuiderzee en bij de grote rivieren) en langs het oostfront. Zo zijn onder meer batterijen / emplacementen ingericht langs de Diefdijk en de Nieuwe Zuiderlingedijk. De meeste ervan bestonden aanvankelijk (vrijwel) uitsluitend uit niet bomvrije, open aardwerken met houten versterking en een dekking van aarden taluds (dijklichamen) en borstweringen. Later zijn ook gesloten (gewapend) betonnen geschutsofstellingen gerealiseerd. Veel aarden emplacementen en borstweringen van voormalige batterijen zijn in de loop der tijd verdwenen of moeilijk herkenbaar geworden, maar op een aantal plaatsen zijn ze nog aanwezig of weer herkenbaar gemaakt. Het exemplaar langs de Nieuwe Zuiderlingedijk is hierop een uitzondering, die nog vrij goed herkenbaar is.

Omschrijving

GRANAATVRIJE, BETONNEN SCHUILPLAATS als een vroeg voorbeeld van een betonnen schuilplaats bij een aarden tussenbatterij. De schuilplaats dateert van 1903 en is complementair met de naastgelegen aarden batterij. De granaatvrije schuilplaats is gebouwd tegen het dijktaalud, uitgevoerd in ca. 50 cm dik cementbeton en oorspronkelijk aan drie zijden en bovenop gedekt met aarde. De rechthoekige, naar de keelzijde van het dijktaalud gekeerde, ongeveer drie meter hoge gevel is voorzien van meerdere toegangs- en / of vensteropeningen, waarvan de stalen deuren en luiken ontbreken. Het interieur bestaat uit twee rechthoekige ruimten, waarvan het plafond is versterkt met stukken spoorrail.

BATTERIJ / EMPLACEMENT / AARDEN GESCHUTSOPSTELLING, aangelegd in 1845 en gevormd door een tegen de dijk gelegen plateau met vier open aarden geschutsofstellingen, gescheiden door traversen, achter een boven het kruinniveau van de dijk gelegen, eveneens aarden borstwering. Het werk ligt langs de noordzijde van de Nieuwe Zuiderlingedijk, ongeveer 700 m zuidwestelijk van de Lingesluizen bij Asperen. Het geheel begroeid met gras en is complementair met de naastgelegen Granaatvrije, betonnen schuilplaats. De tussenbatterij ligt iets schuin ten opzichte van de dijkkruin en is hiermee nadrukkelijk op de bocht in de Linge ten zuidwesten van Acquoy gericht.

Waardering

De GRANAATVRIJE, BETONNEN SCHUILPLAATS MET BATTERIJ / EMPLACEMENT / AARDEN GESCHUTSOPSTELLING in het complex Tussenstelling Nieuwe Zuiderlingedijk is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende circa 125 jaar versterkt en verbeterd.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

* Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accessen (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de en 20ste eeuw), c. het systeem van 'levende' veldversterking (20ste eeuw).

Het betreft het hier een ensemble van onderdelen van omstreeks 1900 en van het midden van de 19e eeuw, die samen voorbeelden zijn van een cementbetonnen schuilplaats met aarden dekking en van resten van de bijbehorende voorbereide, open, aarden tussenbatterij.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdelen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en in het bijzonder vanwege de onderlinge samenhang tussen het betonnen en het aarden werk.

* De onderdelen zijn representatief (karakteristiek) omdat ze duidelijk herkenbaar als elementen van een gedeconcentreerde verdedigingslijn zijn toegevoegd aan het bestaande fortificatieselsel.

* De onderdelen zijn tamelijk goed bewaard omdat ze als bouwwerk en als aarden werk hun oorspronkelijke bestemming nog duidelijk herkenbaar representeren en zich in het veld goed laten herkennen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Omwalling

Functie

Batterij